Cana 10 hr. Pierasyłka apłačana ryčałtam

Nr. 44 (685). Wilnia, Niadziela 1 Listapada 1936 h. Hod XII (XX)

MOKSLŲ AKADEMIJOS BIBLIOTEKA

БЕЛАРУСКАЯ КРЫНІЦА | BIEŁARUSKAJA KRYNICA

Palityčnaja, hramadzkaja i litaraturnaja hazeta.

Adras Redakcyi i Administracyi: WILNIA, ZAWALNAJA 1—1 (Wilno, Zawalna 1—1). Redakcyja adčyniena ad 9 hadz. ran. da 4-aj uwieč.

HAZETA WYCHODZIĆ RAZ U TYDZIEŃ.

Košty wydawańnia pakrywajuć składki. Składka u hod 4 zał., na paŭhoda — 2 zał., na 3 miesiacy — 1 zał.

Крывавыя падзеі ў Гішпаніі і яе паняволеныя народы

Яшчэ нядаўна многія лічылі Гішпанію аднанацыянальнай дзяржавай. Ды й цяпер розныя фашысты, ці дакладней кажучы — розныя староньнікі зьвярынага нацыяналізму, як гішпанскія, так і многія суседнія, Гішпанію ўважаюць краем, які засяляе адна гішпанская нацыя. Тымчасам праўда аб нацыянальным характары Гішпаніі выглядае сусім інакш. Людзям добрай волі ведама гэта было ўжо даўно. Сяньня-ж, калі ў Гішпаніі паўстала хатняя вайна і калі ў зьвязку з ёй выплылі на баявую арэну народы, якія з аружжам у руках боруцца за палітычна-дзяржаўную самастойнасьць сваю, праўдзівы нацыянальны характар Гішпаніі ўбачылі й тыя, якія ўсьцяж жадалі бачыць яго аднапітым гішпанскім.

Вось-жа жыве ў Гішпаніі пяць асобных народаў: баскі, галісійцы, кастыльцы (пануючая гішпанская нацыя), каталёнцы і андалузцы. Апрача кастыльцаў, на палітычнай, нават міжнароднай арэне, дагэтуль ведамыя прадусім каталёнцы й баскі. Гэтыя два народы ўжо цалком сьведамыя сваей нацыянальнай асобнасьці, маюць ужо значную сваю ўласную нацыянальную культуру і ўжо ад некаторага часу імкнуцца да сваей палітычна-дзяржаўнай незалежнасьці. Нацыянальны-ж рух галісійцаў і андалузцаў яшчэ даволі слабы, але так-жа існуе і разьвіваецца. Усяго насельніцтва ў Гішпаніі агулам 22 мільёны, з чаго больш траціны — гэта не гішпанскія народы.

Калі выбухла ў Гішпаніі хатняя вайна, якая вядзецца ўжо ад некалькіх месяцаў, паднялі вушы і паняволеныя старой Гішпаніяй народы. Яны пастанавілі скарыстаць з гэнага закалоту для сваей палітычнай незалежнасьці. Каталёнцы ўжо даўно прад гэтай рэвалюцыяй мелі шырокую аўтаномію, здабытую цаной уласнай крыві. Рэвалюцыя-ж дала ім нагоду стаць сусім на свае ўласныя палітычныя ногі. Так яно і сталася. Нядаўна аўтаномічны ўрад Каталёніі ператварыў свой край на незалежную рэспубліку. На чале гэтай рэспублікі стаў прэзыдэнт Компаныс.

У Гішпаніі, як ведама, ад некаторага часу існуе ўрад так званага Народнага Фронту, проціў якога гішпанскія генэралы і павялі крывавае паўстаньне. Вось-жа гэная каталёнская незалежнасьць сталася з ведама і ў паразуменьні з гэным народным урадам. Гэты-ж народны ўрад абдарыў аўтаноміяй і другую ўжо значна дасьпеўшую нацыю старой Гішпаніі, баскаў. Баскі цяпер, праўда, яшчэ ня сусім незалежныя, яны яшчэ такой улады, як каталёнцы, ня маюць, але маюць шырокую аўтаномію.

Але мала здабыць незалежнасьць ці аўтаномію, карыстаючыся з рэвалюцыі ў краі, трэба яшчэ ўмець гэныя палітычныя здабычы ўтрымаць. Урад народнага фронту прызнаў палітычныя правы каталёнцам і баскам, але на гэны ўрад і на гэныя народы наступаюць гішпанскія генаралы, фашысты, якія ваююць па тое, каб гэныя народы ўзноў паняволіць нацыянальна і соцыяльна, каб з Гішпаніі будаваць аднанацыянальную фашыстаўскую дзяржаву, каб усе не-гішпанскія (не-кастыльскія) народы былі слугамі пануючай кастыльскай нацыі. Гэткае становішча паўстанцаў змусіла каталёнцаў і баскаў збройна проціў іх выступіць разам з урадавым войскам у абароне сваіх палітычных правоў.

Сяньня такім чынам і Каталёнія і Баскія б'юцца супольна з урадам проціў паўстанцаў. Знача, далейшы лёс іх палітычнай нацыянальнай незалежнасьці залежа ад таго, хто звае — ўрад ці паўстанцы. Праўда, калі звае ўрад, дык гэта яшчэ ня знача, што ён напэўна ўсе правы за гэнымі народамі прызнае, надта магчыма, што і з яго боку можа дайсьці да некаторых агранічэньняў гэных правоў. Але пры перамозе ўраду, можна думаць, што гэныя народы абаранілі-б шмат што з сваей палітычнай самастойнасьці і нямала што з сваіх здабычаў соцыяльных. Калі-б-жа перамаглі паўстанцы, фашысты — тады-б яны ад гэных народаў аднялі-б усё, што гэныя для сябе дагэтуль здабылі. Гэта ясна відаць з тэй праграмы, з якой ідуць паўстанцы ды відаць гэта так-жа з самага характару такіх скрайных нацыяналістаў, якімі зьяўляюцца ўсе фашысты.

З усяго аднак выглядае, што паўстанцы ўрад народнага фронту ў Гішпаніі перамогуць. Ясна, што для паняволеных там народаў і пакрыўджаных клясаў не прынясуць яны нічога добрага. Але правядзеньне іх рэакцыйных плянаў лёгка ім ня пойдзе. Вызваленыя народы і клясы сваіх нацыянальных і соцыяльных здабычаў лёгка не аддадуць. Больш таго — мы пракананы, што ў апошнім выніку гэныя народы і клясы фашыстам не паддадуцца і ня сяньня то заўтра іх перамогуць. Нацыянальная і рэлігійная вольнасьць, соцыяльная справядлівасьць, шырокая і справядлівая дэмакрацыя дарогу сабе працярэбяць.

Усе сілы народу — на фронт барацьбы за родную беларускую школу!

Бацькі і Апякуны дзяцей у школьным веку! Складайце школьным уладам дэклярацыі з дамаганьнем беларускай школы!

Інструкцыі ў школьнай справе, формуляры дэклярацыяў і заяў, адозвы і т. п. высылае на жаданьне Школьны Сакратарыят — Вільня, Каралеўская 3—8.

Ministar Ziemlarobstwa ab ziamielnaj reformie ŭ Polščy

U prošłym tydni adbyłasia presawaja konferencyja ŭ Ministerstwie Ziemlarobstwa i Ziamielnaj Reformy ŭ Waršawie, na jakoj min. Paniatoŭski pradstaŭnikom presy ab ahrarnaj palitycy ŭradu, miž inšym, skazaŭ nastupnaje:

Hałoŭny charaktar polskaj ziemlarobskaj struktury — heta wialikaje pieranasialeńnie wioski, jakoha nia možna zraŭniać z nijakaj eŭrapejskaj dziaržawaj. Z takoj samaj płoščy ziamli ŭtrymliwajecca z ziemlarobstwa ŭ Polščy ŭ try razy bolš ludziej čymsia ŭ SSSR, u dwa razy bolš čymsia ŭ Danii i Estonii i na 30 proc. bolš čymsia ŭ Niamieččynie, Čechasławaččynie i ŭ Madziarščynie.

Pieranasialeńnie hetaje paŭstała ad wialikaha naturalnaha pryrostu (najbolšy hety pryrost siarod biełarusaŭ, litoŭcaŭ i ukraincaŭ na Wałyni — red.), spynieńnia emihracyi i słabaha raźwićcia promysłu.

Dziela taho, što promysł i ahułam harady nia mohuć abniać naturalny pryrost ludziej — treba, kab pryrost ludziej u siale znajšoŭ sabie pracu ŭ ziemlarobstwie.

Kab dać pracu narastajučamu nasielnictwu siała — patrebnaja ziamielnaja reforma.

Biezadkładnaj sprawaj źjaŭlajecca komasacyja — chutaryzacyja, a tak-ža i meloracyja — asuška bałot.

Źwiernienaja budzie specyjalnaja ŭwaha na ŭzmacnieńnie akcyi asadnictwa, naŭpierad u wajawodztwach zachodnich; na asadnictwa ŭ inšych wajawodztwach pradbačana kredytowaja dapamoha dla pierasialeńnia asadnikaŭ, asadniki buduć pachodzić z specyjalna pieranasielenych pawietaŭ, asabliwa z wajawodztwa Kieleckaha, a tak-ža i z Lwoŭskaha.

Hetak mienš-bolš pradstaŭlajecca ziamielnaja reforma ŭ Polščy, jakuju planuje ciapierašni ministar ziemlarobstwa Paniatoŭski.

Pryhetym nie adrečy budzie źwiarnuć uwahu, što ŭ hetych planach ahrarnaj polskaj palityki asadnictwa nie wykłučajecca, a naadwarot, na asadnictwa źwierniena nie małaja ŭwaha.

Ab ziamielnaj sprawie

Ab ziamielnaj sprawie pisała ŭžo biełaruskaja presa šmat razoŭ i ŭsiestaronna. My ad siabie na bačynach „Bieł. Krynicy", wyjaśniajučy prahramu „Biełaruskaha Narodnaha Abjednańnia" (B.N.A.), wyświatlali hetuju sprawu dakładna.

Ale ziamielnaja sprawa, heta takaja sprawa, ab jakoj treba pisać i hawaryć biaz spynu, asabliwa ciapier, kali ŭ Polščy nanowa pačynajuć hawaryć i pisać ab ziamielnaj reformie.

Nacyjanalistyčnaja polskaja presa — endeckaja, sanacyjnaja i „wšechpolakuw", piša, što „na kresach" treba dawać ziamlu polskim ziemlarobam. Hetyja kruhi polskaj nacyjanalna-palityčnaj dumki prosta jak-by j wiedać nia chočuć, što tut na hetych „kresach" pierapoŭnienyja wioski biełaruskimi sialanami, jakija ŭžo daŭno čakajuć sprawiadliwaj ziamielnaj reformy, pry jakoj spadziajucca biezziamielnyja dastać ziamielnyja warštaty pracy, a małaziamielnyja pryrezku ziamli da ciapierašnich nieproduktyŭnych małaziamielnych swaich haspadarak.

Ziamielnaja sprawa ŭ našym Krai wielmi zapuščana — nawokał bolšych i mienšych dwaroŭ razlahajucca hustymi pasiołkami i wializarnymi wioskami małaziamielnyja sialanskija haspadarki, pierapoŭnienyja „wolnymi" ludźmi, jakija nia majuć kudy emihrawać ani kudy pierasialacca.

Z hledzišča intaresu haspadarčaha tut niemahčymaja nijakaja napływowaja kalanizacyja; tut užo dachodzić da pieranasialeńnia z pryrostu naturalnaha, i dziela hetaha napływowaja kalanizacyja moža stwaryć raptoŭnaje pierapaŭnieńnie, jakoje zusim ekanamična abciažyła-b Kraj.

Heta musiać pryznać usie adkaznyja ekanamisty z polskaha boku.

Kali ž idzie hutarka ŭ polskaj nacyjanalistyčnaj presie ab dalejšaj kalanizacyi „kresuw", dyk heta zusim nia maje ničoha supolnaha z haspadarčymi planami. U hetkim pałažeńni kožny musić pryznać, što tut damahańni napływowaj kalanizacyi maje wykłučna charaktar palityčny.

Biaručy pad uwahu wyšejskazanaje i toje, što hetaj sprawy niama kamu z boku biełaruskaha naležna baranić u polskim Sojmie i Senacie, bo tam niama biełaruskich pasłoŭ, biełaruskaje sialanstwa musić u hetaj swajej žyćciowaj sprawie rašuča zajaŭlać pry kožnaj nahodzie, što nie zhadžajecca na nijakuju kalanizacyju, bo jena zusim abciažyła-b haspadarča naš Kraj. Hetak pawinny zajaŭlać sialanie na ŭsiakich zborkach, hetak pawinny zajaŭlać usie hramadzkija i wałasnyja rady. Prociŭ akcyi polskaj nacyjanalistyčnaj presy musić rašuča wystupić akcyja biełaruskaha pracoŭnaha narodu.

Suproć akcyi polskich nacyjanalistaŭ, trebujučaj kalanizacyi, biełaruskaje sialanstwa razam z biełaruskimi arhanizacyjami pawinna wystupić z damahańniem sprawiadliwaj ziamielnaj reformy, pry jakoj byli-b nadzielenyja ziamloju małaziamielnyja da poŭnaziamiella i biezziamielnyja biełaruskija sialanie.

240364

З БЕЛАРУСКАГА ЖЫЦЬЦЯ

Мэморыял польскаму ўраду. Беларускія культурна-асьветныя арганізацыі — Т-ва Беларускае Школы і Беларускі Інстытут Гаспадаркі і Культуры 27 X сёлета выслалі ў Варшаву Старшыні Рады Міністраў і Міністру Асьветы мэморыял у справе народнай асьветы сярод беларусаў пад Польшчай у школьным навучаньні і асьвеце зашкольнай.

Гэтыя дзьве беларускія культурна-асьветныя арганізацыі ў сваім мэморыяле прадстаўляюць польскаму ўраду сучасны стан беларускай народнай асьветы ў галіне школьнай і зашкольнай, зварочваючы асаблівую ўвагу на варункі сучаснага школьнага плебісцыту — падаваньня дэкларацыяў за беларускую школу і на сучасныя варункі працы беларускіх культурна-асьветных арганізацыяў у галіне асьветы зашкольнай.

Адначасна ТБШ і БІГіК у мэморыяле ставяць дамаганьні: поўнай свабоды падаваньня дэкларацыяў за беларускую школу, адчыненьня беларускіх пачатковых школаў на падставе зложаных дэкларацыяў, адчыненьня адпаведнага ліку сярэдніх школаў з беларускай мовай навучаньня і свабоднай працы для беларускіх культурна-асьветных арганізацыяў у галіне зашкольнай асьветы.

Пры гэтым ТБШ і БІГіК высылаюць у Варшаву дэлегацыю асабовую.

Мэморыял мітрапаліту Праваслаўнай Царквы. Адначасна з мэморыялам польскаму ўраду, ТБШ і БІГіК падалі мэморыял Мітрапаліту Праваслаўнай Царквы ў Польшчы, у якім прадстаўляецца сучасны стан навучаньня беларускіх дзяцей праваслаўнае рэлігіі ў школах і пастаўлена дамаганьне навучаньня беларускіх дзяцей праваслаўнае рэлігіі пабеларуску.

Да Мітрапаліта ў Варшаву такжа высылаецца асабовая дэлегацыя.

Са спраў ТБШ. Даведваемся, што адміністрацыйная ўлада аж цяпер, у кастрычніку пачала не прызнаваць — не прыняла да ведама — апошняга статутовага агульнага сходу Т-ва Бел. Школы, які адбыўся 5 ліпня 1936 г.

Галоўная Управа ТБШ у гэтай справе падае рэкурс.

Канфіската „Беларускага Адрыўнога Календара на 1937 год.“ Адміністрацыйныя ўлады сканфіскавалі 23.X сёлета цэлы наклад „Беларускага Адрыўнога Календара на 1937 г.“ (30 тысяч экзэмпляроў), які на супалку выдалі тры віленскія беларускія кнігарні. Ёсьць гэта для беларусаў вельмі вялікая страта. Справу гэтай канфіскаты мае скора аканчальна вырашыць Суд, бо ёсьць яна тэрміновай. —Кожны беларус павінен устрымацца ад куплі чужога календара і чакаць свайго, беларускага.

U Litoŭcaŭ

„Wilenski Instytut“. Niadaŭna ŭ Koŭnie, jak piša „Kur. Wil.“ z dn. 27.X.1936, adbyŭsia ahulny źjezd „Sajuzu Wyzwaleńnia Wilni“. Na hetym źjeździe pastanoŭlena ŭ budučym 1937 h. załažyć u Koŭni „Wilenski Instytut“. Metaj jaho budzie nawukowaje daśledžwańnie Wilenščyny. Kiraŭnikom hetaha Instytutu budzie praf. M. Biržyška.

„Sajuz Wyzwaleńnia Wilni“ ŭ Litwie naličaje 21.209 siabroŭ. Żaležny wilenski fond maje kapitału na sumu 256.161 lit. Staršynioj „Sajuzu“ wybrany dr. A. Juška, a staršynioj žaleznaha wilenskaha fondu — praf. kanonik F. Kemešys.

Sprawa ściahu i herbu Litwy. Hazety pišuć, što premjer Tubelis, adkazwajučy na pytańnie adnaho pasła, zajawiŭ: prawiedzienyja histaryčnyja nawukowyja daśledy wykazali, što abawiazwajučy ciapier dziaržaŭny ściah i herb Litwy nie tasujucca da litoŭskaj histaryčnaj tradycyi. Buduć u hetaj sprawie prawiedzieny źmieny, ale heta mahčyma tolki tady, kali tak-ža buduć źmienieny adpawiednyja parahrafy kanstytucyi.

*

Akademija ŭ čeść Chrysta-Władara adbyłasia 19.X sioleta ŭ zali himnazii im. Witaŭta Wialikaha ŭ Wilni. Akademiju naładziŭ probaršč kaścioła św. Mikałaja Ks. K. Čybiras.

Dalej zakrywajuć. „Viln. Ryt.“ z dn. 27.X sioleta pawiedamlaje ab zakryćci ŭ Świancianščynie administracyjnymi ŭładami radu addziełaŭ T-wa św. Kazimiera.

Wiečar mastactwa i litaratury adbyŭsia 27.X u zali Lit. Studenckaha Sajuzu ŭ Wilni. Na hetym wiečary wystupaŭ z referatam litoŭski wilenski piśmieńnik R. Mackiewič na temu: „Tworstwa i krytyka“.

Cikawaja prośba. U Nr. 85-a „Viln. Ryt.“ z dnia 27.X sioleta ŭ addziele karespandencyjaŭ spatykajem hetkaje piśmo litoŭcaŭ da Starasty Świancianskaha paw.: ...„My nižej padpisanyja parafijanie Nowa Świancianskaj parafii pakorna prosim Pawažanaha Starastu dać administracyjnaj uładzie, — heta jość pastarunku palicyi, — zahad, kab našamu kaścielnamu choru pazwalali źbiracca ŭ narodnym domie adbywać probnyja śpieŭki. U hety dom Nowa Świancianskaja palicyja źbiracca nie pazwalaje, ćwierdziačy, što jana maje taki zahad ad wyšejšaj ułady. Taksama nie pazwalaje ŭ hety dom zajści i prywatnym asobam, jakija z arhanizacyjami nia majuć ničoha supolnaha i chočuć u światočnyja i tarhowyja dni tolki zajści adpačyć, jak parafijanie, jakija dla hetaj mety hety dom i pastawili“... Cikawuju hetu prośbu padpisała 55 asob.

Pakarali kiraŭnicu byŭšaj čytalni. M. Malinoŭskaja była kiraŭnicaj litoŭskaj čytalni ŭ wioscy Kaniawy. Paśla zakryćcia ŭładami henaj čytalni była zroblena rewizija i znajdzieny niejki rukapis, źmiest jakoha, pawodle palicyjnych uładaŭ, byŭ prociŭdziaržaŭny. Niadaŭna hetu sprawu razhladaŭ Wilenski Akružny Sud, jaki Malinoŭskuju warunkowa zasudziŭ na dwa hady wastrohu.

Hazetnyja sudowyja sprawy. 15, 16, 20 i 22.X sioleta ŭ Wilenskim Haradzkim Sudzie byli razhladany sprawy redaktara hazety „Viln. Žodis“ J. Łatwisa. Sprawa, što mieła być razhladanaj 15.X, — była adłožana, za sprawu 16 X redaktar pakarany tryma tydniami aryštu i aštrafawany na 100 zał. 20 X byli razhladany dźwie sprawy. Za abiedźwie redaktar byŭ pakarany: za adnu dastaŭ — 4 tydni aryštu i 100 zał. štrafu, a za druhuju — 2 tydni aryštu i 50 zał. štrafu.

Kanfiskaty. Skanfiskawany Nr. 38 „Viln. Žodis“ i Nr 85 „Viln. Rytojus“.

Rewizija. 15.X sioleta ŭ addziele Sajuzu Litoŭskich Wučycialoŭ u Świancianach uradaŭcy Starastwa prawiali rewiziju. Pa rewizii zabrali kataloh knih.

Купляйце новы беларускі ілюстраваны лемантар, уложаны С. Паўловічам, пад назовам

„Першыя Зерняткі“

беларуская граматка для хатняга навучаньня. З многімі малюнкамі У. Паўлюкоўскага, Я. Драздовіча і іншых. Выданьне Я. Малецкага. Бачын 96, фармат 8. Ёсьць гэта прыгожая кніжыца для дзяцей і старэйшых. Купіць можна ў кожнай беларускай кнігарні ў Вільні і на правінцыі. Цана пры выпісваньні з перасылкай: да 10 экз. па 50 гр., ад 10 да 20 — 45 гр., ад 20 да 50 — 40 гр., ад 50 і ўзвыш — 35 гр. Галоўны склад: Беларуская Кнігарня „Пагоня“ Вільня, Завальная 1.

Праваслаўная літургія папольску

У Варшаве 15—18 кастрычніка сёлета адбылася чарговая сэсія Сьвяшч. Сыноду Аўтокефальнай Праваслаўнай Царквы ў Польшчы. У два дні пасьля гэтай сэсіі паявіўся кароценькі камунікат аб тайных нарадах і пастановах Сыноду, які казаў аб дзьвёх справах: аб учасьці праваслаўнага духавенства ў акцыі зімовай помачы безработным і аб багаславенстве праваслаўнай літургіі папольску. Афіцыяльнае багаславенства праваслаўнай царкоўнай ерархіі на ўвядзеньне ў праваслаўную літургію польскай мовы — мае толькі маленькую засьцярогу, каб гэта рабілася „ў выпадку патрэбы.“

Дасюлешняя практыка ў большасьці праваслаўнага духавенства, асабліва на беларускіх землях, не ўзбуджае ніякага сумніву, што цяпер ужо «выпадкі патрэбы» адпраўляць праваслаўныя набажэнствы папольску для беларускага сялянства і зьмешчанелай беларускай інтэлігенцыі — будуць што раз часьцейшыя і „ўзбудзяць такую патрэбу“ праваслаўнай літургіі папольску, што ўжываньне ў царкве няпольскай мовы, асабліва беларускай, можа ўважацца проціўдзяржаўнай дэмонстрацыяй.

Праваслаўнае духавенства ў нашым Краі ня ўсё яшчэ пазбылося традыцыі „казённага праваслаўя“, калі духавенства ўважала сябе маленькімі органамі паветавай адміністрацыі. Дык і нічога дзіўнага, што яно, маючы такое кіраўніцтва, самаахвотна ўжо хоць ламанай, але польшчынай, навучала беларускіх дзяцей праваслаўнай рэлігіі ў школах і такой-жа мовай старалася гаварыць царкоўныя казаньні „у патрэбных выпадках“ — толькі таму, каб падабацца, выказваючы гэтак сваю расейскую да Польшчы лёяльнасьць.

Цяпер, калі і Сьвяшч. Сынод біскупаў прызнаў „патрэбныя выпадкі“ адпраўляньня Службы Божай папольску, радовае духавенства ўжо будзе ў гэтыя „патрэбныя выпадкі“ карыстацца польскай мовай не дзеля таго, каб падабацца, але з свайго службовага абавязку.

Словам, дасюлешняя самаахвотная практыка радовага духавенства пераходзіць у службовы абавязак.

Сідарчук.

Др. Ст. Грынкевіч. 6)

У братоў украінцаў.

„РІДНА ШКОЛА.“

„Рідна Школа“ вельмі добра дацэнівала ролю і значэньне жаноцтва. Дзеля гэтага пачынае арганізаваць пры сабе старэйшае жаноцтва, а з думкаю аб будучых пакаленьнях, наладжывае „дзявочыя інстытуты“ на спосаб бурсаў для хлопцаў. У 1898 г. адчыняецца першая прыватная украінская школа для дзяўчат. Мамэнт гэны вельмі важны. З дзявочых інстытутаў і са свае сярэдняе жаночае школы выйдуць будучыя мацяры і ўзгадавальніцы новых пакаленьняў украінскіх. У 1903 г. адчыняецца жаночая вучыцельская сэмінарыя з тою самаю мэтаю.

Расла і сама арганізацыя. Калі ў 1881 г. было 83 сяброў, то ў 1890—552, у 1900 — 943, а ў 1914—4814. Да сусьветнае вайны належала найбольш вучыцеляў, сьвяшчэньнікаў, урадоўцаў. Сялян было мала. Вялікі арганізацыйны ўздойм пачынаецца пасьля вайны. Сяньня мы бачым 53,000 сяброў. Пачатна замінаю дзеля папулярнасьці таварыства быў між іншым назоў „Рускае Рэдагагічнае Таварыства.“ Іншая заміна — гэта лішне агульны характар арганізацыі, а найбольш ягоная цэнтралізацыя. Была яна так пабудована, што прыймо сябра залежала ад галоўнае ўправы у Львове. У сувязі з гэтым і бачым рэформы статуту, якія вядуць да дэцэнтралізацыі, даецца магчымасьць лягчэйшае працы філіям (нешта быццам акружное таварыства) і кружкам (гурткам).

Шукаючы свайго сапраўднага шляху, арганізацыя што раз лепш бачыць, што хочучы папасьці да народу, хочучы знайсьці з ім супольную мову, трэба папрацаваць над ім з гэтаю мэтаю. Трэба было навучыць роднае гісторыі, трэба было адначасна даць яму крыху ведамасьцяў з галіны сельска-гаспадарчае, пазнаёміць яго з промыслам і гандлем, значыцца руліцца трэба было-б аб моральную і матэрыяльную старану народу. Што раз лепш аднак павадыры ўяўляюць тэзу, што дзеля будучыні народу мала наладзіць свой промысел, мець сяньня вялікіх людзей, падняць масы высока гаспадарча. Пакуль ня будзе зусім сваею моладзь, пакуль ня будзе яна ўзгадована нагэтулькі стойкаю целам і душою, каб магла пастаяць бяз хістаньня за сваё, гатовая аддаць і кроў і жыцьцё — датуль можна баяцца за народ. Слаўныя старадаўныя дзяржавы і з нашае гістарычнае пары з мамэнтам, калі ня мелі прытоку загартаванае моладзі, пачалі падаць і сьледу часта з гэных дзяржаў няма. Мала-памалу „Р. Шк.“ лепш разумее сваю ролю надпартыйнае, надклясавае ўстановы. Аднак трэба было, як кажу 25 гадовае працы, змаганьня, каб дайсьці да высноўку, што шлях да ўзгадаваньня пасвойму ляжыць у плошчы сваіх родных школаў. Першую прыватную пачаткавую школу бачым у арганізацыі ў 1906 г.

Ці думаеце, што працаўнікі нізавыя, сябры наглядных радаў, управаў былі іншыя, лепшыя чымся ў іншых грамадзянствах? — Не. Аўторытэтная адзінка (Л. Ясінчук) кажа, што шмат хто з перадавых людзей разыходзіўся з ідэолёгіяю арганізацыі, пасылаючы, прыкладам, дзяцей да польскіх школаў; грамадзянства ня верыла само ў сябе, глядзела за падмогаю, на грошы з дзяржаўвых крыніцаў, хадзілі людзі на канфэрэнцыі, прасілі ў сойме, у Вене... І хаця ў першы юбілей 25 тых угодкаў бачым рэзультаты даволі скромныя, аднак найважнейшае было зьдзейсьнена, быў нойдзены собскі шлях.

Раз стануўшы на добрыя ногі разьвіцьцё арганізацыі пайшло хуткім тэмпам.

У сваей дзейнасьці цэнтраля яшчэ ў 1889 г. парупілася аб закладзінах свайго органу, якім быў пачатна „Учытэль.“ Ад 1904 г. выходзіць незалежна ад „Р. Шк.“ орган прафэсыянальны вучыцельскі „Промінь.“ „Учытэль“ цікаваў аб старшых, для дзяцей быў заложаны асобны орган „Дзвінок.“ Побач рэгулярных школаў, якія за прыкладам Львова нарасталі і на правінцыі, пачалася асьветная праца ў форме розных курсаў, асабліва ў форме бібліятэкаў.

Перад вайною 1914 г. увесь край меў сетку школаў з сэмінарыямі, гімназіямі, курсамі, бібліятэкамі.

На гэную шырока разгорнутую працу трэба было грошаў. Грошы здабывалі ў розны спосаб. У першую чаргу былі сяброўскія складкі, далей ахвяры, часта вельмі вялікія. Ахвяры вельмі цікавыя тым, што йшлі яны з масы. Прыкладам, можна было наглядаць ахвяру селяніна з 1—2 гэктараў зямлі. Кажу аб такой ахвяры, што яна вялікая, калі яе параўняць з магчымасьцямі незаможнага селяніна. Далейшаю крыніцаю грашоваю былі ўрадовыя дапамогі і ўканцы даходы з розных прадпрыемстваў. Якія-ж гэта прадпрыемствы ў культурна-асьветнай арганізацыі?

Пачатна была спроба разаслаць па правінцыі скарбонкі. Гэты спосаб раздабыць грошы быў мала карысны. Затое за прыкладам Чэхаў згулялі ў падзеях таварыства ўмовы з пасобнымі фабрыкамі—фабрыкаю гільзаў ад папяросаў, фабрыкаю сярнічкаў, сшыткоў, алавікоў. На ўсіх фабрычных прадметах былі наклейкі са штампамі, алегорычнымі абразкамі, сымболямі „Рідпае Школы.“ Таварыства даставала працэнт ад прададзенае колькасьці прадметаў. Важная тутака была старана ня толькі грашовая, колькі самая популярызацыя ідэі асьветнае ўстановы. Можна сказаць, што гэта адначасна першая украінская спроба клічу »да сваіх па сваё.« Масы прывучаліс у гэны спосаб

Z polskaj nutranoj palityki.

Peryjad ad raźwiazańnia Biespartyjnaha Bloku Supracoŭnictwa z Uradam (BBWR) heta čas padhatoŭki da stwareńnia ŭ Polščy nowaj palityčnaj arhanizacyi, jakaja-b tak-ža supracoŭničała i padtrymliwała ciapierašni polski ŭrad.

Peryjad hety dawoli ŭžo doŭha ciahniecca i kanca jaho jašče nia widać. A ciahniecca tak doŭha jon tamu, bo jašče nie hatowaja dla nowaj partyi prahrama.

„Obóz Czynu Państwowego".

Prahramu dla hetaj nowaj palityčnaj arhanizacyi wielmi sakretna pryhataŭlaje pałk. Koc. Jak hetaja arhanizacyja budzie wyhladać, chto budzie mahčy da jaje naležać, jak jana budzie padtrymliwać urad, jak budzie adnosicca da apazycyjnych partyjaŭ i h. d. — nichto ničoha nia znaje i nia wiedaje, bo ani pałk. Koc, ani blizkija jaho supracoŭniki ab hetym ničoha adkryta nie raskazwajuć.

Nawokał tajny hetaj padhatoŭki da stwareńnia prahramy dla nowaj palityčnaj arhanizacyi, jakaja maje być žarałom i aporaj polskaj nutranoj palityki chodziać roznarodnyja dahadki. Adny kažuć, što ŭ hetuju arhanizacyju buduć dapuščany ŭsie, što stajać na stanowišču polskaj dziaržaŭnaści, nawat i niepalaki, inšyja haworać, što žydy buduć wyeleminawanyja, a niekatoryja kažuć, što nia buduć dapuščanyja nawat endeki, pepeesy i sialanskija partyi, „ludowcy".

Apošnija wiestki ab hetaj nowaj arhanizacyi padaŭ „Ilustr. Kur. Codz.", jakija wyjaŭlajuć, što nowaja palityčnaja arhanizacyja maje nazywacca: „Obóz Czynu Państwowego" i što jaje prahrama budzie abwieščana ŭ dzień abwieščańnia niezaležnaści polskaj dziaržaŭnaści — 11 listapada 1936 h.

Pałk. Koc na hetyja ŭsie dahadki padaŭ da publičnaha wiedama, što za ŭsie hetyja enuncyjacyi nie biare adkaznaści.

Słowam, ab kirunku nowaj palityčnaj arhanizacyi i ab jaje ideolohičnaj prahramie polskaje hramadzianstwa ničoha nia wiedaje. Wiedaje tolki adno, što prahrama dla nowaj arhanizacyi, jakaja maje zaniać miesca daŭniejšaha BB, hatowicca.

Damahańni polskaj apazycyi.

Apošnimi časami Polskaja Partyja Sacyjalistyčnaja (PPS) i polskaja sialanskaja partyja (Str. Ludowe) abwieścili swaje rezalucyi, u jakich stawiać damahańni raźwiazańnia ciapierašniaha Sojmu i Senatu i raśpisańnia nowych wybaraŭ na asnowie sapraŭdnaj demokratyčnaj wybarnaj ordynacyi.

Hazety padajuć, što ŭ hetaj sprawie maje raspačacca masawaja demonstracyjnaja akcyja.

Аб утварэньні беларускага праваслаўнага прыходу ў Вільні.

За расейскіх часоў у Вільні пабудаваны цэрквы: на Пагулянцы, Зьвярынцы, Сьніпішках, на Новым Сьвеце і на могілках. Рэшта цэркваў — гэта памяткі слаўнага мінулага нашага Краю і яго геройскай барацьбы за сваю Веру і сваю самабытнасьць. Гісторыя змаганьня нашага народу за сваю самабытнасьць і сваю Веру цесна зьвязана з гісторыяй не аднае віленскае царквы. Здаецца, што беларусы і цяпер маюць права маліцца і слухаць Слова Божае ў гэтых старадаўных сьвятынях у сваей роднай мове. Але... сьляды расейска-царскага панаваньня так-жа жывыя— у гэтых сьвятынях беларусы ня чуюць сваей мовы, там гаспадараць расейцы.

Расейцы, страціўшы ўладу ў нашым краі, пакінулі сабе Праваслаўную Царкву. Царква ў нас духам расейская; цяпер прабуюць расейцы, польскія патрыёты, заводзіць у царкву польшчыну.

Свае нацыянальныя сьвяты расейцы ўрачыста сьвяткуюць у гэтых сьвятынях, а беларусы, для сьвяткаваньня сваіх сьвятаў ня могуць знайсьці ні царквы, ні сьвяшчэньніка, які-б захацеў памаліцца за беларускі народ. Увесь час беларускае праваслаўнае грамадзянства вядзе барацьбу за сваю царкву, але духоўная ўлада—расейцы з паходжаньня і перакананьня, прыкладам правячы архіерэй Віленскае епархіі — заяўляе прадстаўніком беларускага грамадзянства, што „никаких бѣлоруссов нѣт."

Праўда, часы зьмяніліся! Цяпер духоўнай ўладзе прыходзіцца лічыцца з фактам існаваньня беларускага народу, але... нашыя старадаўныя віленскія сьвятыні, зьвязаныя з гістарычным мінулым нашага Краю, знаходзяцца ў руках расейцаў, у якіх пануе расейская мова, расейскія звычаі і традыцыі.

Пасьля доўгае барацьбы, розных перагавораў, паездкаў дэлегацыяў у Варшаву да Ўладыкі Мітрапаліта, Віленская духоўная ўлада прызначыла для духоўных патрэбаў вучняў беларускае гімназіі Пятніцкую царкву. Пятніцкая царква— гэта-ж неэтатовая філія Мікалаеўскае царквы, ня мае этату духавенства. Абслужывалася законавучыцелем беларускае гімназіі. Але законавучыцель беларускае гімназіі заўсёды быў этатовы сьвяшчэньнік аднаго з Віленскіх чыста расейскіх прыходаў, быў зьвязаны з гэным прыходам і ня мог рэгулярна адпраўляць Службаў у Пятніцкай царкве. Пятніцкая царква, паложаная ў сяродмесьці, стаяла заўсёды зачыненай, і адчынялася толькі ў час гімназіяльных ўрачыстасьцяў.

Беларускае праваслаўнае грамадзянства пачало дамагацца ўтварэньня свайго самастойнага беларускага прыходу. Такім прыходам, найбольш адпаведным вымаганьням як з боку нацыянальнага, так і матэрыяльнага быў-бы прыход сьв. Мікалаеўскае царквы.

Справа ўтварэньня самастойнага беларускага прыходу ў Вільні не замёрла і ўсьцяж ёсьць актуальнай.

Сучасны законавучыцель беларускае гімназіі ня мае сталага прыходу, і нават ня прыдзелены ні да аднаго прыходу ў Вільні.

Духоўная ўлада павінна была-б выкарыстаць гэны момант і стварыць, хаця-ж-бы з Пятніцкае царквы, самастойны беларускі прыход, даючы яму матэрыяльную дапамогу.

Але... гэта ящчэ пакульшто думкі, а ўжо пачынаюцца і інтрыгі. Ужо паўстаюць перашкоды матэрыяльнага характару.

Наш час пераходны ў гісторыі чалавецтва, час змаганьня хрысьціянства з матэрыялізмам. Духоўная ўлада павінна напружыць усе свае сілы не замацаваньне хрысьціянскіх ідэяў сярод народных масаў.

Нацыянальная барацьба ў Царкве аслабляе Царкву.

Жменька расейскае эміграцыі павінна падпарадкаваць свае вузкія нацыянальныя пачуцьці і сваю расейскую гордасьць вышэйшай ідэі, якую мае ў сабе Царква, каб сваей „гордасьцяй" не разбураць яе. Інтарэсы Царквы, Яе дабрабыт, значэньне і аўторытэт павінны быць дарагімі ня толькі дзеля таго, каб яна была расейская, але дзеля таго, каб яна была праваслаўная.

Беларускае праваслаўнае грамадзянства чакае ад духоўнае ўлады добрай волі і шчырасьці ў вырашэньні дасьпеўшай ужо патрэбы стварэньня самастойнага беларускага прыходу ў Вільні.

Царкоўнік.

Na Dalokim Uschodzie.

Na Dalokim Uschodzie Japonija rasšyraje swaje ŭpływy ŭsialakimi sposabami — dzie dajecca dyplomacyjaj, abychodzicca biez wojska, a dzie nie pamahaje dyplomatyčny spryt, tam wykonwaje palityčny plan hienerał z wojskam.

Ciapieršnija dyplomatyčnyja pierahawory Japonii z Kitajem pakazwajuć, što japoncam u dyplomatyčnych hutarkach nie ŭdajecca i hetyja pierahawory mohuć zaciahnucca doŭha. Dyk Japonija pačynaje ciapier skiroŭwać swoj ekspansyjny pachod u druhi bok — u Nutranuju Manholiju.

Paśla taho, jak japoncam nie ŭdałosia prosta praščupać štychami Žwierchniuju Manholiju, jakaja maje ciapier u siabie sawiecki ład i za jakuju staić cely SSSR, Japonija pajšła ŭ abchod. Jana pačała prystupać da Žwierchniaj Manholii z paŭdnia, zajmajučy ŭsio dalej Nutranuju Manholiju.

U Nutranoj Manholii japonskaje wojska napatykaje adnak na wialiki i silny adpor kitajskaj zbrojnaj siły. Kali-b japoncam udałosia pieramahčy kitajcaŭ u Nutranoj Manholii, dyk biassumniŭna japonskaje wojska musić spatkacca tady z adporam z boku wojska sawieckaha, a tady ŭžo buduć zakranuty biespasredna i intaresy SSSR. U takim wypadku była-b nia wyklučana wajna Japonii z Sawietami.

U Hišpanii dalej bjucca

Užo bolš troch miesiacaŭ ljecca hišpanskaja kroŭ bratabojčaj chatniaj wajnoj. Nawokał hetaj wajny susiednija dziaržawy robiać swaju palityku, jakaja nie spyniaje hišpanskaj wajny, ale jaje bolš raspalwaje.

Jošć kamitet, złožany z pradstaŭnikoŭ dziaržaŭ, jaki maje na mecie dahladać, kab nia było zwonku pomačy wajujučym staronam; zaklučany tak ža i dahawor dziaržaŭ ab neŭtralnaści adnosna hišpanskaj wajny. Nie zważajučy na heta ŭsio, zwonku pomač wajujučym staronam pływie. Sawiecki ŭrad zajawiŭ, što kali dalej buduć pamahać hišpanskim paŭstancam Italija z Niamieččynaj tajkom, dyk Sawiety pačnuć pamahać hišpanskamu ŭradu adkryta; italjanskaja i niamieckaja delehacyi ŭ kamitecie neŭtralnaści ćwierdziać, što Sawiety tajkom pamahajuć hišpanskamu ŭradu, a sawieckaje pradstaŭnictwa dakazwaje, što hetak robić Niamieččyna i Italija.

да нацыянальнае салідарнасьці, вучыліся дысцыпліны, без якое, як мы ведаем, ніхто нічога ня мог зрабіць.

Каб не прапалі дзеля будучыні традыцыі асьветнае працы, наладжаны ў 1890-92 асьветны музэй (пэдагогічны украінскі музэй). Год 1914, які пачынаўся вялікімі праектамі ў сувязі з юбілеем Шэўчэнкі, дзякуючы вайне прыпыніў дзейнасьць „Р. Шк" на некалькі гадоў. Прыпынілася праца ў сэнсе разгону. Некаторыя ваколіцы краю ня спынялі свае дзейнасьці ні на мамэнт за ўвесь час вайны. Адчыніліся новыя дзялянкі працы, якіх не спалохалася таварыства—прыкладам у лякарнях, абозах палонных і г. д.

Пасьля вайны краёвыя суадносіны востра пераняніліся. Вельмі ярка і вобразна бачым гэта з цыфраў. Перад вайною ў Галіччыне на 5580 урадовых школаў было 2496 украінскіх. (Lehnert S. „Szkolnictwo w Małopolsce." Lwów 1924) У 1929-30 школьным годзе было гэных украінскіх школаў усяго 716 прэсавае (інтэрвеу нач. Сухэнка з 10.VII.1930). На 50 польскіх гімназіяў у 1922 г. на тэрыторыі Львоўскае Школьнае Акругі было 6 украінскіх. Ніводнае украінскае на 19 дзяржаўных прафэсыяльных школаў.

Незалежна ад таго, як хто ацэніваў-бы ўмовы украінскае асьветнае працы ў колішняй Аўстрыі — трэба лёяльна сказаць, што украінцы паказалі сваю поўную арганізацыйную і нацыянальную сьпеласьць, калі ня толькі ня ўпалі духам пасьля вайны, а наадварот, з вялікаю бадзёрасьцю на чале з „Рідною Школою" разгарнулі ящчэ шырэй, чымся да вайны, асьветную працу. На давер да „Р. Шк." паказывае вялікая ахвярнасьць грамадзянства. Ахвяраў у 1923 24 было 55.000, а ў 1929-30—199,331 залатовак. Толькі пры такіх умовах можна ўявіць, што Таварыства ў буджэце 1930-31 прэлімінавала на расходы 2.200.000, а ў 1933-34 роўна тры мільёны залатовак.

На што ідуць такія вялізарныя грошы?

Зразумець лёгка, калі падумаем, што „Рідна Школа" гэта быццам сваё міністэрства асьветы украінцаў ў Польшчы. Вядзе яно агульныя сярэднія школы (гімназіі), рознаякія прафэсыянальныя, вучыцельскія сэмінарыі, вядзе бурсы, вядзе пачатковыя школы, курсы, чытальні.

Наскольки патрэбная гэная праца, гаворыць хаця-б адзін толькі прыклад. Да новазаснаванае рамесьніцкае школы у 1922 г., запісалася 90 вучняў, на другі год было іх ужо 160, а на трэці 230.

Новая дзялянка працы, разгорнутая „Рідною Школою" пасьля вайны асабліва шырока, гэта прытулкі, дзіцячыя гародчыкі. Хаця праца гэная ня зусім мае характар школьны і хутчэй належала-б да такое украінскае арганізацыі, як „Просвіта," аднак хіба ніколі не зашмат людзей і працы ў такой галіне. Узгадаваньне дзіцяці ў пару дашкольную, ці-ж можа быць нешта прыгажэйшае з боку гледжаньня нацыянальнага, і аднасчасна тутака вялікае значэньне моральна-грамадзкае. Дзеткі малыя па вёсках не бадзяюцца, а ў здаровай атмасфэры і фізычна і духова растуць на добрых і карысных грамадзян.

Побач гэных галінаў працы ідзе работа выдавецкая. Пачатна былі гэта нерэгулярныя выданьні, з 1836 г. гэта рэгулярная „бібліятэка для молядзі." Ужо за першых 25 гадоў выдана 118 кніжак і кніжачак. Дзеля распаўсюджываньня сваіх выдавецтваў мае „Рідна Школа" свае кнігарні.

„Рідна Школа ў блізкім кантакце з усімі украінскімі асяродзішчамі у тым ліку, зразумела, з Амэрыкаю і Канадаю. Злучаныя Штаты гэта, між іншым, адна з найважнейшых крыніцаў даходаў арганізацыі. Землякі ў далёкай краіне вельмі добра памятаюць працу „Р. Шк." на бацькаўшчыне і ахвотна на заклік памагалі і памагаюць грашова.

Даволі доўга праца ў розных органах арганізацыі была бясплатная. З ростам абойму працы ў вельмі разнаякіх галінах трэба было паклікаць людзей, якія ўвесь свой час і веду аддаюць інстытуцыі.

Сьляды працы „Рідное Школы" вялізарныя. Мераць іх трэба ня толькі колькасьцю школаў, ня толькі вялічынёю буджэту, з якім яна сяньня працуе, а тым, што клала яна і кладзе найбольш аснаўныя, найбольш непарушаныя фундаманты ў жыцьці народу. У працягу сваей 55-ці гадовае працы „Рідна Школа" працерабіла новы, своеродны шлях да ўзгадаваньня нацыі. Яна навучыла народ спадзявацца выключна на свае сілы.

Закон прыроды заўсёднага і паўсюднага змаганьня тарнуецца ў цэласьці і да чалавека адзінкі і чалавека грамады. Узгадаваньне тады толькі будзе мэтнае, калі яно прызнае вышменаваны закон, перапусьціўшы яго цераз прызму найвышэйшае, якую дасюлешняе чалавецтва ведае, моралі — моралі і этыкі хрысьціянскае. Пры такім адношаньні да ўзгадаваньня будзе яно даваць у выпладзе людзей з характарам. Характар гэта ў кожным узгадаваньні ўсё! Усебаковае ўзгадаваньне ня можа ня быць нацыянальным. У чужой школе можам навучыцца тэхнікі, мэдыцыны і ўсяго іншага, затое вельмі цяжка ў чужой школе ўзгадаваць поўнага чалавека, які ўмеціме знайсьці ў сабе ўсе таёмныя крыніцы стульнага злучва з народам. Паўніня разьвіцьця ўсіх старон чалавека шмат лягчэйшая на асноведзі нацыянальных традыцыяў, а ўсё гэта найлягчэй зьдзейсьніць у сваёй школе.

Дзеля гэтага, што „Рідна Школа" ідзе якга па вышпрыведзенай лініі, можна ўважаць гэную ўстанову за магутны фундамант украінскае будучыні.

Roznyja wiestki

Z HAZET.

Faryzei. Pad hetkim zahałoŭkam „Piast“ pieradrukawaŭ adrywak z artykułu wilenskaj hazety „Słowo“, padajučy jaho hetak:

Cat u „Słowie“ apiswaje wielmi cikawuju historyju, jak Ladisa Kiepuru (wiedamaha Kiepury brata) zasudzili na štraf — z pryčyny danosu niejkaha samaachwotnaha danoščyka, jaki pakazwaŭsia wialikim „patryjotam“ (Ladis Kiepura ŭschwalawany niešta krytyčna skazaŭ ab wajskowych ćwičeńniach).

Z hetaj pryčyny Cat robić trafnuju spaściarohu na temu pozy i faryzejstwa ŭ Polščy:

„Dajšoŭ da prakanańnia, što najbolšaj, hihanckaj, wialikaj zahanaj našaha narodu, našaha hramadzianstwa jość nachił da pozy, faryzejstwa, załhańnia. Bajusia taho artykułu 127 K. K. Mała ważna ab toj incyndent na wakzale, jaki nawučyć p. Kiepuru ahladacca, ci niema dzie jakoha patryjoty blizka, kali zachočacca wychalerawać na kalidory ŭ wahonie; ale kab hety art. 127 dziejaŭ za časoŭ Žyhimonta III, ks. Skarga dastaŭby peŭnie-ž 6 miesiacaŭ z zawiešańniem, za časoŭ Ludwika Filipa, Sławacki mieŭ-by swaje čatyry miesiacy za „Polsko! powiem narodu byłaś i papugą“, a Wyśpiański 8 miesiacaŭ biez zawiešańnia za „polskie brudy, podłość, kłam, znam zanadto dobrze znam“.

Z POLŠČY

Świata niezaležnaści — hien. Rydz-Smihły maršałam Polščy. Polskaja presa padaje, što ŭžo ŭłožana prahrama sioletniaha światkawańnia dnia niezaležnaści Polščy — 11 listapada. Za prykładam minułych hadoŭ u Waršawie adbudziecca wialikaja defilada, na jakoj budzie prezydent Rečypaspalitaj i hien. Rydz-Smihły.

Adnačasna taja-ž presa padaje, što hien. Rydz-Smihłamu budzie ŭ dzień świata niezaležnaści Polščy nadany najwyšejšy wajskowy čyn maršała.

Wajskowyja hości italjanskaj armii ŭ Polščy. Nadowiačy pryjaždžali ŭ Polšč pradstaŭniki italjanskaj armii; wajskowyja hości italjanskaj armii adwiedali hrob J. Piłsudskaha ŭ Krakawie i hrob serca ŭ Wilni.

Palicyja nia maje prawa bić ludziej. Polskija hazety padajuć: u Waršawie nadowiačy sudzili ceły sastaŭ adnaho palicejskaha pastarunku za toje, što jany bili čaławieka, padazronaha ŭ złtadziejstwie. Paimienna, sudzili palicejskich: Dombrowskaha, Hałeckaha i Berezowskaha za bićcio niejkaha Uł. Ochotu. Palicejskija prywiali Ochotu na pastarunak i skawańaha, źniaŭšy jamu z noh boty, bili ŭ hołyja piaty. Ochota try razy mleŭ, a palicejskija abliwali jaho wadoj i dalej bili. U kancy Ochota zhadziŭsia padpisać pratakoł, u jakim napisana, što pryznajecca da winy. Paśla palicejskija bili jaho bolš, kab jon wykazaŭ swaich supolnikaŭ, ale tych, katorych palicejskija chacieli Akružny sud zasudziŭ Dombrowskaha na try hady turmy, a dwuch druhich palicejskich pa 6 miesiacaŭ. Apelacyjny Sud hetuju karu źniaŭ na padstawie amnesty

Z ZAHRANICY

U Belhii. Paśla wyjaŭleńnia źmieny zahraničnaj palityki belhijskaha ŭradu, palityčnaja partyja fašystaŭskaha charaktaru—„reksisty“ namahalisia naładzić u niadzielu 25.X. manifestacyju, dziela wyjaŭleńnia swaich upływaŭ. Urad na hetuju manifestacyju nie dawaŭ dazwołu. Pawadyry „reksistaŭ“ manifestacyju adnak naładzili, jakaja zamiest swajej siły ŭ narodzie, pakazała swaju słabaść.

Pawadyry belhijskaj chryścijanska-demokratyčnaj partyi daśledzili i wyjawili, što pawadyr „reksistaŭ“ Dergiel 27.IX. byŭ u Niamieččynie i naradžaŭsia tam z niamieckimi kiraŭnikami hitleroŭskaj palityki.

Italjanska-niamiecki dahawor. Apošnimi časami pačałosia italjanska-niamieckaje zbližeńnie. Hazety padajuć, što Italija z Niamieččynaj dahawarylisia salidna i adkryta pamahać wajawać hišpanskim paŭstancam, kali-b adkryta pačali pamahać hišpanskamu ŭradu Sawiety; paśla poŭnaj pieramohi paŭstancaŭ Niamieččyna z Italijaj pryznajuć urad hien. Franko adzina lehalnym. Italija zabawiazałasia ŭzmocnić prociŭsawieckuju palityku ŭ swajej zahraničnaj palitycy.

Słowam, fašystoŭskaja Italija z hitleroŭskaj Niamieččynaj dachodziać da parazumieńnia, nie zważajučy i na toje, što ŭ eŭrapejskaj palitycy ich nawat mnohaje dzielić.

Nowy dyktatar. Nadowiačy ŭ Aŭstryi kancler Šušnig zrabiŭ siabie dyktataram. Jon pryswoiŭ sabie nieahraničanuju ŭładu ŭ Aŭstryi. U sapraŭdnaści tam ničoha nie źmianiłasia, bo hetaja dyktatura tolki aformiłasia.

Piśmy z wioski

Ab biełaruska-litoŭskim sużyćci.

Dziawieniški, Ašmianskaha paw. U našych wakolicach żywuć biełarusy i litoŭcy, pa relihii, adny i druhija — kataliki. Inšawiercaŭ siarod masaŭ biełaruskich i litoŭskich možna znajści tolki ŭ dwaroch, faliwarkach i świežanapływowaha elementu. Biełarusy i litoŭcy stanowiać adnu katalickuju parafiju i ŭ adnym kaściele molacca, u katorym kazańni i dadatkowyja nabaženstwy adbywajucca papolsku.

Hetki paradak u relihijnym žyćci našych litoŭcaŭ i nas biełarusaŭ polskija ksiandzy zawiali ŭžo daŭno, jašče prad wajnoj, musić za panščynaj. Doŭha hetak papolsku malilisia—biełarusy z litoŭcami pad dušpastyrstwam polskich ksiandzoŭ, nie razumiejučy dakładna ani źmiestu katalickaj nawuki, ani sensu swajej malitwy.

Pryjšoŭ čas narodnaha adradžeńnia, jakoje dakaciłasia i da nas, da Dziawienišak. Siarod litoŭcaŭ narodnaje adradžeńnie ŭ nas pačałosia jašče prad wajnoj, a siarod biełarusaŭ—paśla wajny. Dziakujučy pracesu narodnaha adradžeńnia ŭ našym kaściele ŭ dobryja časy ŭwiedziena častkowa litoŭskaja mowa — u kazańni i dadatkowyja nabaženstwy. Niaświedamyja nacyjanalna biełarusy suproć litoŭskaj mowy śpiarša wystupili, jak palaki. Kali-ž pačałosia ŭ nas adradžeńnie biełaruskaj świedamaści, wystupleńni suproć litoŭskaj mowy ŭ kaściele spynilisia. Ciapier zdarajucca wypadki, što niaświedamyja adzinki zwaročwajucca nia tudy, kudy treba ŭ kaścielnych sprawach zwaročwacca z pratestami suproć litoŭščyny ŭ kaściele, ale heta ŭžo redkija wypadki i nia majuć šyrejšaha charaktaru. Świedamyja biełarusy ŭ hetaj sprawie każuć tak: dla litoŭcaŭ treba, kab u kaściele była mowa litoŭskaja, a dla biełarusaŭ — biełaruskaja.

Litoŭcy ŭ nas dobra arhanizawanyja i mocna trymajucca swajho. Biełarusy jašče zusim niearhanizawanyja, ale nacyjanalnaja świedamaść u biełaruskich wioskach pašyrajecca i pahłyblajecca. Świedamyja biełarusy z litoŭcami žywuć zhodna i sunadna.

Polskija arhanizacyi traciać u nas hrunt apiryšča. Śpiarša była kala nas polskaja arhanizacyja „Krakusaŭ“, ale nia majučy hruntu apiryšča pieraniesłasia až pad Kanweliški, dzie biełarusy mienš nacyjanalna świedamyja, čymsia kala Dziawienišak.

Adnym słowam, narodnaje adradžeńnie kala nas na prawilnaj darozie, bo jano nia ŭwodzić zakałotu z susiedziami litoŭcami, ale naadwarot — zawodzić dobrasusiedzkaje bratniaje sužyćcio.

Dyk budziem hetym šlacham iści i dalej, pa jakim biassumniŭna dojdziem da lepšaj budučyni.

Piaskawy.

Piśmo ad Moładzi.

Wioska Trydany, Miadzielskaj wołaści. Čytajem my ŭ „Bieł. Krynicy“ ab žyćci našych bratoŭ biełarusaŭ wa ŭsich kutkoch našaj biełaruskaj staronki. Napišam i my ab žyćci našaj wioski.

Wioska našaja składajecca z 50 chat. Žychary wioski ŭsie biełarusy—prawasłaŭnyja i kataliki. Sialanie našyja biednyja — u bolšaści małaziamielnyja. Ziamla našaja nieŭradžajnaja, a padatki wialikija. Sialanie apłacić padatkaŭ nia mohuć, dyk ściahwaje ich sekwestratar. U biadzie niama sułada — każa narodnaja pahaworka. I heta čyściusieńkaja praŭda. Hetak u nas bywaje zaŭsiody, kali pryjaždžaje ŭ wiosku sekwestratar zyskiwać padatki. Sialanie apraŭdywajučysia majuć swaje racyi, a sekwestratar, čytajučy parahrafy zakonaŭ, maje swaju racyju, ale sekwestratarskija racyi majuć za saboj palicyju i wyšejšyja orhany ŭłady, a sialanskija racyi tolki słowy samych sialan. Najhorš bywaje, kali dojdzie da taho, što ani adna ani druhaja starana nia chočać zwaročwać uwahi na „twaje“ racyi i tolki trymajucca „swajej“ racyi. Winawatymi i biez racyi ŭ takich wypadkach astajucca sialanie, choć moralna čujucca pakryŭdžanymi.

Świedamaść u nas słabawataja—sialanie, ahułam biaručy, mała świedamyja; nia prywykli jašče čytać hazet i nia cikawiacca šyrejšym žyćciom — sprawaj hramadzkaj.

Dzieci z našaj wioski wučacca ŭ polskaj škole, u jakuju chodziać u susiedniuju wiosku. Wyčacca jany ŭ polskaj škole słaba. Chodziać jany ŭ školu pa 7 hadoŭ, wučacca ŭ 4-ch addzietach i končyŭšy wučycca, nawat dobra čytać nia ŭmiejuć.

Na naš małady rozum, dyk heta pakazwaje, što našym biełaruskim dzieciam patrebnaja škoła ŭ rodnaj mowie, biełaruskaja.

Darosłaja moładź u nas jašče nia ŭsia świedamaja. Jość jašče takich, što nia wiedajuć ab sabie ničoha i pjuć harełku, a ŭpiŭšysia bjucca. Ale jość u nas i hrupa moładzi świedamaj, jakaja wypiswaje „Bieł. Krynicu“, jaje čytaje i raspaŭsiudžwaje.

Pakul nia było ŭ nas nacyjanalnaj świedamaści, byli ŭ našaj wioscy i „stralcy“, jakija zawialisia ŭ 1934 h. Ciapier, kali pačała šyrycca narodnaja świedamaść, „stralcy“ razwalwajucca.

Braty! Wypiswajcie i čytajcie „Bieł. Krynicu“! Jana ŭświedamiła nas, jana ŭświadomić i Was.

Wiaskowaja Moładź.

UWAHA! 2-ha listapada sioleta, na Zaduški, za prykładam minułych hadoŭ, u Wilni nad mahiłkami bieł. paetaŭ na Rosach, bieł. chor u čeść pamiaci pamioršych wykanaje niekalki biełaruskich pieśniaŭ. — Zborka a hadz. 18 pry mahile K. Swajaka.

Vypisvajcie i čytajcie!

„Šlach Moładzi“

«Шлях Моладзі»

ilustravany časapis biełaruskaje moładzi. Drukujecca hraždankaj i łacinkaj. Vychodzić akuratna raz na miesiac užo ad 1929 hodu. Źmiaščaje ŭ formie dla ŭsich dastupnaj, artykuły z haliny samaŭzhadavańnia, historyi, litaratury, krajeznaŭstva, pryrodaznaŭstva, hramadzkaha žyćcia, mnoha vieršaŭ i inšych litaraturnych tvoraŭ i padaje šmat roznych cikaŭnych viestak, jak z biełaruskaha žyćcia, tak i z žyćcia ŭsiaho śvietu. „Šlach Moładzi“ jość najlepšym pryjacielem i razryŭkaj dla biełaruskaj moładzi. Padpiska na hod kaštuje 2 zł., na paŭhoda — 1 zł., cana numaru 20 hr. Adrys Redakcyi: Vilnia, Zavalnaja 1—2. (Wilno, Zawalna 1—2).

USIAČYNA

Nie adnym chlebam žywie čaławiek!

Kožny narod musić mieć dziela swajho raźwićcia i žyćcia nia tolki materjalnyja bahačci — ziamlu i promysieł, ale tak-ža swaju kulturu, jakaja źwiazwaje jaho ŭ adnu sucelnuju hramadu. Biez swajej narodnaj kultury nawat najbolšy narod rasplywajecca ŭ mory čužych kulturaŭ.

Kulturu pawinny twaryć narodnyja masy razam z adzinkami, jakija pryrodnymi zdolnaściami abo nabytaj wiedaj majuć u sabie kulturnyja cennaści i mohuć pryčynicca da postupu całaha narodu.

Kožny narod dbaje, kab hetkich cennych adzinak mieć jak najbolš. A kab mieć jak najbolš hetkich ludziej — świedamy narod dbaje ab swajo narodnaje školnictwa ŭsich stupianioŭ nawuki.

Dbajuć ab swajo školnictwa i Biełarusy. Palityčnaja arhanizacyja „Biełaruskaje Narodnaje Abjednańnie“ (B.N.A.) u swajej prahramie sprawu narodnaj aświety wyrašaje hetak:

B.N.A. za demokratyzacyju aświety. Dziela hetaha aświeta ahulna-padstawowaja — abawiazkawaja dla ŭsich i na košt dziaržawy abo samaŭradu.

Nawučańnie moža adbywacca tak-ža prywatna na košt ułasny hramadzian.

Nawuka ŭ školach pawinna adbywacca ŭ rodnaj baćkaŭskaj mowie dziaciej.

Školy prywatnyja karystajucca takimi-ž prawami, jak i dziaržaŭnyja.

B.N.A. za pašyreńnie škoł ziemlarobskich, techničnych i ahułam prafesyjanalnych.

B.N.A. za prawa i wolnaść šyrokaj praświetnaj pracy pazaškolnaj (praświetnyja arhanizacyi, čytalni, bibljateki, teatr, narodnyja damy, narodnyja uniwersytety i inš.).

B.N.A. za toje, kab zakładajučy bursy i internaty, a tak-ža wyznačajučy stypendyi na košt dziaržawy i samaŭradaŭ, dapamahać dziciam sialan i rabotnikaŭ zdabywać siaredniuju i wyšejšuju aświetu.

Heta prahrama, heta postulaty arhanizawanych biełarusaŭ, jakija pawinny pryniać masy i razam z B.N.A. ich realizawać.

Jubilej bulby.

Wiedajem, što bulba pryjechała da nas z Ameryki. U paŭnočnaj Čyli i Peru bulba raście i ciapier dzika — sama. Każuć, što pieršy ŭ Eŭropu prywioz bulbu anhlijec Hankins u 1584 h. Irlandcy ćwierdziać, što heta zrabiŭ u 1580 h. irlandčyk Dejk.

Historyki adnak znajšli dokazy, što bulbu prywieźli ŭ Eŭropu z Ameryki ŭ 1536 hodzie dwa hišpanskija manachi.

Kali hetyja dokazy sapraŭdy ŭstanaŭliwajuć čas, kali pryjechała da nas z zaakijanu bulba, dyk sioleta Eŭropa pawinna abchodzić 400-letni jubilej hetaj cennaj raściny, jakaja stałasia tut štodziennym kormam najbiadniejšych.

Wilenski „Janka Muzykant“.

Nadowiačy na wulicy ŭ Wilni palicyja spaściarahła błudziačaha 15-hadowaha wiaskowaha chłapca. Palicyja chłapca zatrymała. Heta byŭ Anton Anhulewič z w. Pielamieli, Mickunskaj woł. Chłapiec palicyi zajawiŭ, što nadta choča wučycca hrać na muzyčnym instrumancie i dziela hetaha pryjšoŭ u Wilniu, spadziajučysia pastupić dzie na nawuku. Chłapiec wyjaŭlaŭ sapraŭdnyja zdolnaści da muzyki, adnak treba było palicyi jaho adprawić u wiosku da radni, bo kamu-ž cikawyja jahonyja muzyčnyja zdolnaści?... A moža z jaho byŭ-by Mocart, Šopen, abo Čajkowski?...

„Biezpryzornyja“.

Na wulicach u Wilni nia mała małaletnich žabrakoŭ-dziaciej, jakija žabrujuć nachalna, pradajučy kraski i 5-hrašowyja hazety; hetak nažabrawaŭšy 5-hrašowych manetaŭ, małaletnija žabraki-dzieci ŭnočy wałočacca pa wulicach pjanyja.

Dziela baraćby z wałacustwam małaletnich jość u Wilni žanočaja palicyja, ale palicyjantki, jak widać nia zusim dajuć radu z hetymi „biezpryzornymi“.

Redaktar A. Dasiukiewič — Biełaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny ŭ Wilni, Zawalnaja 1 — 2. — Wydawiec A. Šutowič